

Krúdy Gyula

A DEBRECENI CSÓKÁK

Abban az időben, amikor Debrecen városát hosszú, sárból-fából összevert fal kerítette, amely fal nem csupán arra szolgált, hogy az ellenség ellen megvédelmezze a várost, de arra is jó volt, hogy felfogja a futóhomokot, amely a Hortobágy felől minden szélvihar alkalmával elborította volna még a legmagasabb házakat is, tehát ebben az időben volt Debrecennek egy híres, furfangos eszű főbírója, bizonyos Kerékgyártó Mihály nevű.

Akkoriban szükségük volt az észre a debreceni főbíróknak. A városnak minden gondja-baja a vállukon volt. A törvényt is ők kezelték, mert a város akkora hatalmat adott a kezükbe, mint a kiskirályoknak. A debreceni főbíró annyi fejet üttetett le, amennyit akart, senkinek se felelt érte. Azért kellett, hogy a bírák mindig bölcs, mérsékelt, meggondolt emberek legyenek. Kerékgyártó uram a legmeggondoltabbak közül való volt.

Egy szép napon jön ám lóhalálában a Hortobágyról, erről a nagy pusztaságról a város csikósgazdája. Merő hab volt a paripája, az öreg csikós maga is alig győzte lélegzettel, amíg elmondta:

– Hamar vezessenek kendtek a főbíró elébe. Nagy baj van!

Kerékgyártó uram éppen délutáni álmát aludta. Senki se merte felkölteni, mert azért nagyon haragudott. Vége az egyik tanácsos, Szattján József, kieszelte, hogy legjobb lesz a főbíró uramat a kisleányával felköltetni. Arra aztán nem tud megharagudni.

Így is történt.

Kerékgyártó uram mérgesen dörzsölte ki az álmot szeméből.

– Hol az a csikós, vagy juhász, vagy a mi a macska?

– Engedelmet – felelt az öreg csikós, – én Márton vagyok, a város csikósgazdája. Se nem juhász, se nem macska.

– Ezért jött kend, hogy ezt elmondja?

– Nem azért jöttem, – felelt most már nyugodtan a csikós. – A messzilátó-dombról láttuk, hogy nagy csóka- meg varjúserg közeledik a levegőégben Debrecen felé. Ezt jöttem megjelteni.

Hej, ugrott fel Kerékgyártó uram a fekvőhelyéről! Bezzeg kiáltozta most, hogy mért nem keltették fel előbb.

– Aztán merről jönnek a csókák? – fordult a csikóshoz.

– A pallagi puszták felől.

– Szóval a nyakunkon a váradi basa, – kiáltott fel Kerékgyártó uram és már futott is, hogy méltóan fogadhassa a váradi basát, akinek érkezését a csókák, varjak jelentették.

Tudni kell ugyanis, hogy az abban az időben, mikor a török járt Magyarországon, Debrecenben kézvesztés terhe alatt megtiltották, hogy valaki a csókákat, varjakat bántsa. A csókák voltak a debreceniek szent madarai, volt is belőlük annyi a vén kollégium, meg a régi templom tetején, hogy fekete volt az tőle. Aztán, ha felrebbentek a háztetőkről a varjak, csókák, elsötétült tőlük a nappali égboltozat. A csókafészkeket a városi hajdúk számon tartották, a városi mézárósnak pedig kötelessége volt hússal ellátni a város varjait. Kétszáz esztendeig volt ez így, amíg a török járt hazánkban. A nagy tűzben, amely az egész Debrecen elhamvasztotta, odaégték a város madarai is.

Mért volt olyan nagy becsülete a csókának, varjúnak Debrecenben?

Semmi egyébért, csak azért, mert a csókák, varjak jelentették be azt, ha ellenség közeledett a város felé.

A varjak a háború madarai.

Ott szállnak a tovamonuló hadsereg mögött vagy előtte.

A török basának csak meg kellett mozdulnia Nagyváradon, a debreceniek már tudtak róla. Ha észre nem vették volna a hortobágyi cselédek, észrevették a toronyőrök.

Jöttek, jöttek a varjak, csókák Debrecen felé! Talpra minden épkezláb ember! Kerékgyártó uram meghúzatta a harangokat, a kollégiumban, amely akkor volt új épület, felharsant a deákok harci kiáltása.

Ez a kiáltás azt jelentette, hogy fegyverbe kapjon minden deák. A fegyverek nagy ólmos botok voltak, jók a török fejek beverésére.

Jönnék a csókák!

Az iparosok: a híres csizmadiák, szűcsök lecsapták szerszámaikat, aztán azt vették a kezükbe, amit a török nem szeretett: a kardot, buzogányt.

A talyigások, ahányan voltak, mind a falak védelmére siettek.

Kerékgyártó uram, amikor meglátta összegyülekezni a sok talyigást, amint lovaikon ülve ostornyéllal bízatták girhes lovaikat, így szólt hozzájuk:

– Látom, hogy kendtek is ki akarják venni a részüket a város megvédelmezéséből. Helyes dolog ez, atyafiak. Kendteknek az a dolga, hogy a városból kihordják ide nekünk a falakra az ebédet és vacsorát, amit az asszonyok főznek otthon. De az asszonyokat nem szabad ám kihozni. Nekik otthon a helyük.

Azt felelték erre a talyigások, hogy az bizony nagyon helyes lesz. Mindjárt mennek is nagy előzködéssel, kiáltozással a városba vissza, mert éppen délre járt.

– Jöttünk az ebédért! – mondták a városban maradt asszonyoknak.

– Jöttek bizony kendtek értünk, – felelték az asszonyok. – Az ebédet, vacsorát odakünn a falakon, a szabad ég alatt is meg tudjuk főzni.

– Nem szabad, – ellenkeztek a talyigások. – Főbíró uram nem engedi.

– Már bizony mi nem maradunk el a város védelméből! – kiáltották az asszonyok.

Lehúzták a talyigákról a talyigásokat, aztán fölkapva helyükre, hajtottak a falak közé. A talyigások alig győztek utánuk loholni.

Egy kis óra múlva, amikor a váradi basa hadai hirtelen előbukkantak, az egész város apraja-nagyja ott zsidongott a falakon.

A basa, ki nem volt elkészülve, dühösen tépte a szakállát:

– Ki árult el megint? Hát sohase fogom már meglephetni Debrecent, anélkül, hogy az egész várost talpon ne találjam.

Haragosan fordította vissza hadait Várad felé és az áruló után nyomozott. De hiába volt minden fáradozása. A levegőben lakó csókákat és varjakat nem büntethette meg.

Erről voltak híresek a debreceni csókák.

(Az Én Újságom, 1907/32.)